

Pääseekö yliopistoon, jos käy valmennuskurssin?

- alustavia havaintoja

Sakari Ahola, Rita Asplund & Pekka Vanhala

1. Taustaa

Kirjoitimme tämän lehden numerossa 4/2016 siitä, ketkä osallistuvat yliopistoon valmentaville kursseille ja miksi. Kirjoitus perustui meneillään olevaan Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimushankkeeseen, jossa tehtiin kysely kaikille kevään 2016 yhteishaussa kasvatus-, kauppa-, lääke- ja oikeustieteen ensisijaisille hakijoille. Lupasimme palata asiaan, kunhan kyselyaineistoon on saatu yhdistettyä opetushallituksen ylläpitämästä opiskelijavalintarekisteristä tiedot siitä, ketkä saivat koulutuspaikan.

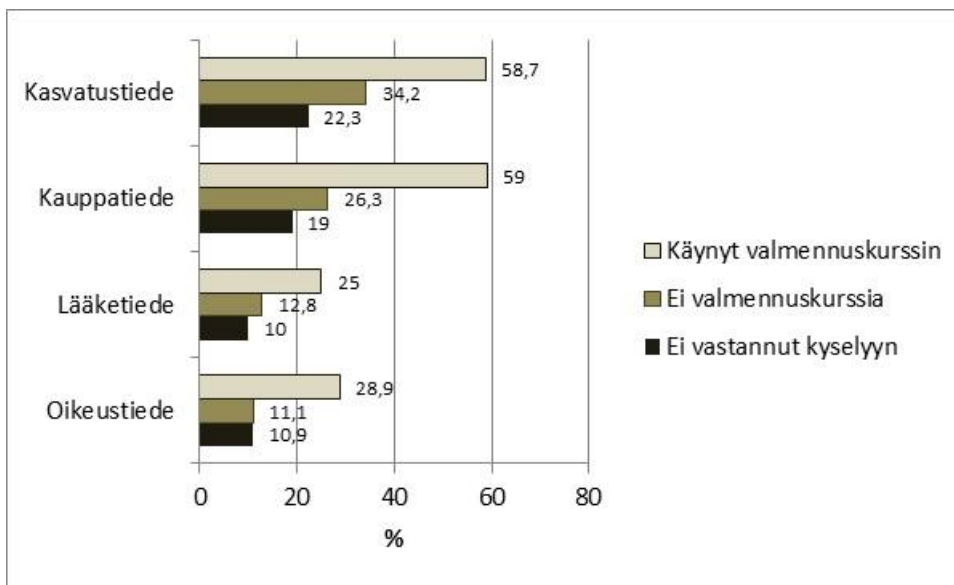
Opetus- ja kulttuuriministeriö on jo pitkään ajanut sellaista opiskelijavalintapolitiikkaa, joka karsisi yliopistojen erillisiä pääsykokeita ja vähentäisi hakijoiden tarvetta osallistua kalliiseen ja epätasa-arvoiseksi koettuun valmennukseen (OKM 2016). Näistä taustoista ja itse kyselytutkimuksesta kirjoitimme aiemmassa jutussa, joten ei niistä tässä enempää (ks. Ahola ym. 2016).

Tässä kirjoituksessa on tarkoitus vastata siihen, missä määrin valmennuskurssin käyminen vaikuttaa koulutuspaikan saamiseen. Jatkamme myös tasa-arvoon liittyvien kysymysten pohdintaa. Siihen, voidaanko valmennuskursseista päästä eroon, onkin jo vaikeampi tutkimuksen keinoin vastata. Mikäli ylioppilastutkinnon käytön lisäämistä pohtineen OKM:n työryhmän (OKM 2016) esitykset toteutuvat, ja suora todistusvalinta olennaisesti lisääntyy, asia jää nähtäväksi. Pelko, jonka ministeriön edellinen työryhmäkin totesi, on valmennuksen siirtyminen lukiovaiheeseen (OPM 2010). Tästä ja muista opiskelijavalintoihin ja valmentautumiseen liittyvistä seikoista on myös kyselyyn vastanneilla omat mielipiteensä.

2. Valmentautuminen vaikuttaa

Kuten aiemmasta kirjoituksestamme selvisi, valmennuskursseille osallistuminen vaihtelee melkoisesti tarkastelluilla koulutusaloilla. Kaikkein vilkkaimmin valmennuskursseille osallistuivat oikeustieteeseen pyrkivät (65 %). Kauppatieteissä osallistuneita oli 54 ja lääketieteessä 47 prosenttia. Kasvatustieteiden alalla valmentautuminen ei ole yhtä yleistä, vain joka kolmas oli osallistunut. Kuvio 1 kertoo tiivistetysti hakukisojen tuloksen: valmennuskurssin käyneet pärjäävät kaikilla aloilla paremmin kuin muut. Kuvioon on vertailun vuoksi otettu myös niiden

hyväksymisasteet, jotka eivät vastanneet kyselyymme. Ne ovat selvästi matalampia kuin kyselyyn vastanneilla ja oikeustiedettä sekä lääketiedettä lukuun ottamatta myös oleellisesti matalampia kuin niillä kyselyyn vastanneilla, jotka eivät olleet valmennuskurssia käyneet. Tämä vahvistaa aiempaa pohdintaamme siitä, että kyselyyn vastanneet ovat kaikkein aktiivisimpia ja tosissaan koulutuspaikkaa yrittäneitä. Vastaamattomissa sen sijaan on koko joukko ”kepillä jäätä” koittamaan tulleita.

Kuvio 1. Koulutuslalle hyväksytyt (%)

Valmennuskurssin vaikutus on suurinta oikeustieteen ja kauppatieteen aloilla. Oikeustieteessä valmennuskurssin käyneellä hakijalla on 2.5-kertainen mahdollisuus saada koulutuspaikka verrattuna kurssia käymättömään. Kauppatieteen hakijoilla ero on hieman pienempi (2.3-kertainen). Lääketieteessä ero on 1.9- ja kasvatustieteissä 1.7-kertainen. Kauppatieteen osalta voidaan todeta, viitaten edellisessä kirjoituksessa mainittuun vanhempaan tutkimukseen, että tilanne näyttäisi säilyneen suurin piirtein ennallaan (ks. Ahola ym. 2016).

3. Kuka hyötyy?

Edellisessä kirjoituksessa todettiin, että vanhempien koulutus vaikuttaa valmennuskurssille osallistumiseen: koulutuslalta riippumatta korkeasti koulutettujen lapset osallistuvat kursseille matalasti koulutettujen lapsia selvästi todennäköisemmin. Ero on suurin kauppatieteessä ja pienin kasvatustieteiden hakijoilla. Aikaisemman tutkimuksen perusteella herää kysymys, hyödyttävätkö valmennuskurssit eniten juuri niitä, joilla muutoinkin on taustansa perusteella paremmat mahdollisuudet valikoitua korkeakoulutukseen? Tässä suhteessa tuloksemme tuovat uutta tietoa, ja

kauppatieteen osalta ne poikkeavat selvästi aiempien tutkimusten tuloksista (ks. Ahola ym. 2016). Oheinen taulukko kertoo tilanteen. Siinä on verrattu sisäänpääsytodennäköisyyksiä vanhempien korkeimman ja matalimman koulutusryhmän osalta.

Taulukko 1. Valmennuskurssin vaikutus koulutuspaikan saamiseen vanhempien koulutuksen mukaan (sisäänpääsytodennäköisyyksien suhde).

	Korkea koulutustaso	Matala koulutustaso
Kasvatustiede	1,4	2,3
Kauppatiede	1,9	2,8
Lääketiede	2,1	1,2
Oikeustiede	2,3	3,1

Ainoastaan lääketieteen hakijoilla valmennuskurssin käyminen hyödyttää enemmän niitä, joilla on korkeasti koulutetut vanhemmat. Eniten kurssin käyminen näyttäisi hyödyttävän matalan koulutustason perheistä tulevia oikeustieteen hakijoita. Heillä sisäänpääsytodennäköisyys on kolminkertainen verrattuna kurssia käymättömiin. Lähes yhtä paljon kurssin käyminen avittaa niitä kauppatieteen hakijoita, joiden vanhemmilla on matala koulutustaso. Tilanne on nyt päinvastoin kuin aiemmissa tutkimuksissa. Oleellista on kuitenkin se, että kurssin käynnistä riippumatta hyvin koulutettujen jälkeläiset saavat koulutuspaikan jonkin verran todennäköisemmin kuin muut.

Kuten edellisessä kirjoituksessa totesimme, ovat valmennuskurssille osallistumisen syyt vahvasti hakijan omaan osaamiseen ja oppimiseen liittyviä. Taulukon 1 tulokset voidaankin tulkita niin, että valmennuskurssit pystyvät tasaamaan hakijan sosiaalisesta taustasta juontuvia osaamisen ja oppimisen eroja. Valmennuskurssin tarjoama oppimisen konkreettinen ja erityisesti sosiaalinen tuki ovat tänä päivänä tärkeämpiä elementtejä kuin ehkä aiemmin painottunut kulttuurinen ”status” elementti.

4. Rahalla saa?

Yksi valmennuskurssien ympärillä vellovassa julkisessa keskustelussa, jota erityisesti valmennuskurssifirmat ylläpitävät, esiintyvä väite tai uskomus kertoo, että kalliin ”eliitti” tai ”vip” kurssin käyneellä on parhaat mahdollisuudet saada koulutuspaikka. Jotkut kurssinjärjestäjät mainostavatkin tyyliin ”rahat takaisin (tai seuraava kurssi puoleen hintaan), jos koulutuspaikka ei heltä” (ks. Kosunen ym. 2015). Tutkimuksemme antaa nyt ensimmäistä kertaa mahdollisuuden

saada valaistusta tähän kysymykseen. Vastaus on sekä valmennuskurssifirmojen että kalliita kursseja käyneiden hakijoiden harmiksi ei, raha ei tässä kohtaa näyttäisi ratkaisevan.

Valmennuskurssin hinnalla ei siis kyselyaineistomme perusteella ole vaikutusta siihen, saiko henkilö hakemansa koulutusalan paikan vai ei. Esimerkiksi lääketieteessä, jossa kurssit ovat keskimäärin kalleimpia, yli 2000 euron kurssin käyneistä 29 prosenttia sai paikan. Keskihintaisen, 1000-2000 euron kurssin käyneiden läpäisyprosentti oli 22, ja halvimpien, alle 1000 euroa maksaneiden kurssien käyneiden 26 prosenttia. Oikeustieteessä puolestaan parhaiten pärjäivät 500-1000 euron hintaisen kurssin käyneet, joista 34 prosenttia sai koulutuspaikan. Halvempia tai kalliimpia kursseja käyneiden läpäisyprosentit olivat 25:n tuntumassa.

Kurssien hinta kertoo ennen kaikkea niiden pituudesta ja niihin sisältyvien lähiopetustuntien määrästä, ei niinkään sisällön laadukkuudesta. Kyse on siis tässäkin pitkälti siitä, että kurssin käyminen sinänsä kertoo jotakin hakijan aktiivisuudesta ja halusta oppia pääsykokeissa tarvittavia taitoja sekä saada tukea omalle opiskelulle. Tätä tulkintaa tukee edelleen se, että verkko- tai itseopiskelukurssit, jotka ovat luonnollisesti myös halvemmasta päästä, ovat koulutuspaikan saamisen kannalta yhtä tehokkaita kuin lähiopetusta sisältävät kurssit.

5. Valmennuskurssien tulevaisuus ja tasa-arvo

Kuten alussa totesimme, ei tutkimus voi antaa suoraa vastausta siihen, mitä valmennuskursseille tulee tulevaisuudessa tapahtumaan. Lähes kaikki asiantuntijat tai asiaa valmennuskurssikeskustelussa kommentoineet tahot ovat kuitenkin varsin yksimielisiä siitä, ettei opiskelijavalintoja muuttamalla kursseista päästä eroon. Esimerkiksi ns. todistusvalintaan siirtyminen, jota ministeriön työryhmä (OKM 2016) esittää, tarkoittaisi käytännössä sitä, että valmentautuminen siirtyisi yhä enemmän lukiovaiheeseen. Tämä puolestaan pitkittäisi lukiota entisestään ja lisäisi eriarvoisuutta, koska lukiolaiset ovat suuremmassa määrin riippuvaisia vanhempiansa tuesta mitä valmennuksen kustannuksiin tulee.

Tätä mieltä on myös valtaosa (60-70 %) kyselyymme vastanneista. Tyystin eri asia on, miten lukiolaisten käyttäytyminen mahdollisesti muuttuu, jos kaavailut valintatapojen uudistukset otetaan käyttöön. Ehkä vielä oleellisempaa on se, että neljä viidestä vastanneesta oli sitä mieltä, että pääsykokeista ei tulisi luopua, koska ne antavat koulussa syystä tai toisesta huonommin menestyneille ns. toisen mahdollisuuden. Tässä suhteessa hakijat ovat opportunisteja ja haluavat varmistaa itsellensä parhaat asemat hakukisoissa (vrt. Garam & Ahola 2001).

Ylioppilastutkinnon parempaa hyödyntämistä pohtinut ministeriön työryhmä sen sijaan näyttää uskovan, että todistusvalinnan lisääminen sekä nopeuttaisi opintoja että lisäisi koulutukseen hakeutumisen tasa-arvoa, kunhan toisen mahdollisuuden järjestämisestä muille hakijoille huolehditaan (OKM 2016, 55). Miten tästä huolehditaan, jää raportissa kuitenkin tarkemmin kertomatta.

Kyselyyn vastanneista hieman yli puolet oli sitä mieltä, että valmennuskurssit ovat ongelma tasa-arvon näkökulmasta. Selvästi useammin tätä mieltä olivat ne, jotka eivät itse olleet osallistuneet valmennuskurssille (osallistuneet 49 % ja ei-osallistuneet 62 %). Suurimpana tasa-arvo-ongelman näkivät oikeustieteen hakijat (osallistuneet 60 % ja ei-osallistuneet 70 %). Ovatko he tätä mieltä vain ”viran puolesta” vai hakeutuuko oikeustieteen pariin lähtökohdiltaan tasa-arvotietoisempia ihmisiä – mene ja tiedä. Joka tapauksessa juuri oikeustieteen hakijat olivat osallistuneet valmennuskurssille kaikkein ahkerimmin.

Vastaajien näkemykset opiskelijavalinnoista ja valmennuskurssien roolista ovat kaiken kaikkiaan hyvin samansuuntaisia kuin kannat julkisessa keskustelussa, mikä ei sinänsä ole yllättävää. Jos siis hakijat saisivat päättää, säilyisi valintajärjestelmä suurin piirtein ennallaan. Paineet valintojen muuttamiseksi ovat tällä hetkellä kuitenkin suuret.

6. Johtopäätökset

Kyselymme keskeinen johtopäätös on, että vanhempien koulutus vaikuttaa valmennuskurssille osallistumiseen ja valmennuskursseille osallistuminen vaikuttaa koulutuspaikan saamisen todennäköisyyteen. Kuten jo edellisessä kirjoituksessa mainitsimme, tätä voidaan pitää tasa-arvon näkökulmasta samanlaisena ongelmana kuin korkeakoulutukseen valikoitumista ylipäätään. Toisaalta kuitenkin havaittiin, että valmennuskurssit onnistuvat jonkin verran tasaamaan valikoitumisen eroja.

Onko valmennuskurssien rooli koulutukseen valikoitumisessa sitten niin merkittävä, että valintajärjestelmää pitäisi sen takia muuttaa? Tätä kysymystä voidaan tutkimustulosten perusteella arvioida, ja vastauksemme on tuskinpa. Ehkä on myös niin, että valmennuskurssit ovat opiskelijavalintapolitiikassa vain sivujuonne, kun keskeinen tavoite on sijoittumisen ja opintojen nopeuttaminen. Valmennuskursseista on keskusteltu lähinnä yleisestä tasa-arvonäkökulmasta; hyvässä muistissa on esimerkiksi se, miten vahvasti tasa-arvokysymyksiin ilmeisesti viimeiseksi jääneessä koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelmassa (KESU 2012) ja sen perusteella

laaditussa tasa-arvostrategiassa (OKM 2012) puututtiin. Kummassakaan asiakirjassa ei tosin viitata valmennuskursseihin.

Hakijoiden omien näkemysten perusteella tilanne saisi jatkua opiskelijavalintojen ja valmennuksen osalta kutakuinkin ennallaan. Korkeakoulutuksen ylikysyntä lisää entisestään valmennuksen kysyntää, ja valmennuskursseille osallistuminen tulee tulevaisuudessa todennäköisesti vain kasvamaan. Samalla opiskelijavalinnat tulevat kehittymään siihen suuntaan, että ylioppilastutkinnon painoarvo valinnoissa tulee lisääntymään ja valintayksikköjen määrä vähentymään.

Tulokset tukevat jo aiemmin esittämämme näkemystä, että valmennuskursseilla ei ole pelkästään eriarvoisuutta lisääviä vaikutuksia. Tähän viittaavat osallistumisen vahvasti oppimislähtöiset syyt ja se, että valmennuskurssit pystyvät tasaamaan hakijan sosiaalisesta taustasta juontuvia osaamisen ja oppimisen eroja Pääsykokeisiin voi valmentautua monella tavalla. Toisille riittää itseopiskelu, kuten myös moni valmennuskurssille osallistumaton kyselyssä kertoi. Kaikille pääsykokeisiin lukeminen omin päin ei kuitenkaan riitä. Heille valmennuskurssit tarjoavat kurinalaisen ja aikataulutetun oppimisympäristön sekä antavat monenlaista konkreettista ja sosiaalista tukea omaan oppimiseen.

Lähteet:

Ahola, S., Asplund, R. & Vanhala, P. 2016. Valmennuskurssit – välttämätön paha vai jotain muuta? Ketkä osallistuvat valmennuskurssille ja miksi? Tiedepolitiikka 41(4), 61-67.

Garam, I. & Ahola, S. 2001. Suuntana tulevaisuus. Tutkimus varsinaissuomalaisen abiturienttien koulutustoiveista, -suunnitelmista sekä niiden taustalla olevista käsityksistä. Länsi-Suomen lääninhallituksen julkaisuja 15/2001.

KESU 2012. Koulutus ja tutkimus vuosina 2011–2016. Kehittämissuunnitelma. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2012:1. Helsinki.

<http://www.minedu.fi/OPM/Julkaisut/2012/liitteet/okm01.pdf>

Kosunen, S., Haltija, N. & Jokila, S. 2015. Valmennuskurssit ja mahdollisuuksien tasa-arvo yliopistokoulutukseen hakeutumisessa. Kasvatus 46(4), 334-348.

OKM 2012. Ehdotus valtioneuvoston strategiaksi koulutuksen tasa-arvon edistämiseksi. Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2012:28. Helsinki.

<http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2012/liitteet/tr28.pdf>

OKM 2016. Valmiina valintoihin. Ylioppilastutkinnon parempi hyödyntäminen korkeakoulujen opiskelijavalinnoissa. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2016:37.

<http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2016/liitteet/okm37.pdf>

OPM 2010. Ei paikoillanne, vaan valmiit, hep! Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2010:11. Helsinki. <http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2010/liitteet/tr11.pdf>